

Kardeşlik Hukuku

The law of brotherhood

Bediüzzaman Said Nursî

Yirmi İkinci Mektub

بِسْمِهِ ^[1] وَ إِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ ^[2]

Şu mektub iki mebhastır. Birinci Mebhas, ehl-i imanı uhuvvete ve muhabbete davet eder.

Birinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ^[3]

إِدْفَعِ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ^[4]

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ^[5]

Mü'minlerde nifak ve şikak, kin ve adavete sebebiyet veren tarafgirlik ve inat ve hased, hakikatçe ve hikmetçe ve insanîyet-i kübra olan İslâmiyetçe ve hayat-ı şahsiyece ve hayat-ı içtimaiyece ve hayat-ı maneviyece çirkin ve merduddur, muzır ve zulümdür ve hayat-ı beşeriye için zehirdir. Şu hakikatin gayet çok vücuhundan altı vechini beyan ederiz.

[1]. Allah'ın adıyla.

[2]. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

[3]. Mü'minler ancak kardeşlerdir; siz de kardeşlerinizin arasını düzeltin (Hucurat Suresi: 10.)

[4]. Kötülüğe iyiliğin en güzeliyle karşılık ver. Bir de bakarsın, aranızda düşmanlık bulunan kimse candan bir dost oluvermiştir. (Fussilet Suresi: 34.)

[5]. O takva sahipleri, bollukta ve darlıkta başışta bulunanlar, öfkelerini yutanlar ve insanların kusurlarını affedenlerdir. (Âl-i İmran Suresi: 134.)

*Malûmdur
ki adavet ve
muhabbet,
nur ve zulmet
gibi zıttırlar.
İkisi, mana-i
hakikisinde olarak
beraber cem
olamazlar.*

Birinci Vecih

Hakikat nazarında zulümdür.

Ey mü'mine kin ve adavet besleyen insafsız adam! Nasıl ki sen bir gemide veya bir hanede bulunsan, seninle beraber dokuz masum ile bir canı var. O gemiyi gark ve o haneyi ihrak etmeye çalışan bir adamın ne derece zulmettiğini bilirsin. Ve zalimliğini, semavata işittirecek derecede bağıracağını. Hatta bir tek masum, dokuz canı olsa, yine o gemi hiçbir kanun-u adalette batırılmaz.

Aynen öyle de, sen, bir hane-i Rabbaniye ve bir sefine-i İlähiye olan bir mü'minin vücudunda iman ve İslâmiyet ve komşuluk gibi, dokuz değil, belki yirmi sıfat-ı masume varken, sana muzır olan ve hoşuna gitmeyen bir canı sıfatı yüzünden ona kin ve adavet bağlamakla o hane-i maneviye-i vücudun manen gark ve ihrakına, tahrip ve batmasına teşebbüs veya arzu etmen, onun gibi şenî ve gaddar bir zulümdür.

İkinci Vecih

Hem hikmet nazarında dahi zulümdür.

Zira malûmdur ki adavet ve muhabbet, nur ve zulmet gibi zıttırlar. İki- si, mana-i hakikisinde olarak beraber cem olamazlar.

Eğer muhabbet, kendi esbabının rüçhaniyetine göre bir kalpte hakiki bulunsa, o vakit adavet mecazî olur, acımak suretine inkılâb eder. Evet, mü'min, kardeşini sever ve sevmeli. Fakat fenalığı için yalnız acır. Tahakkümle değil, belki lütufu ıslahına çalışır. Onun için, nass-ı hadis ile, "Üç günden fazla mü'min mü'mine küsüp kat'-ı mükâleme etmeyecek."^[6]

Eğer esbab-ı adavet galebe çalıp, adavet, hakikatiyle bir kalpte bulunsa, o vakit muhabbet mecazî olur, tasannu ve temelluk suretine girer.

Ey insafsız adam! Şimdi bak ki, mü'min kardeşine kin ve adavet ne kadar zulümdür. Çünkü nasıl ki sen adi, küçük taşları Kâbe'den daha ehemmiyetli ve Cebel-i Uhud'dan daha büyük desen, çirkin bir akılsızlık edersin; aynen öyle de, Kâbe hürmetinde olan iman ve Cebel-i Uhud azametinde olan İslâmiyet gibi çok evsaf-ı İslâmiye muhabbeti ve ittifakı istediği halde, mü'mine karşı adavete sebebiyet veren ve adi taşlar hükmünde olan bazı kusurâtı iman ve İslâmiyet'e tercih etmek, o derece insafsızlık ve akılsızlık ve pek büyük bir zulüm olduğunu, aklın varsa anlarsın.

Evet, tevhid-i imânî, elbette tevhid-i kulûbu ister. Ve vahdet-i itikad dahi, vahdet-i içtimaiyeyi iktiza eder. Evet, inkâr edemezsin ki sen bir adamla beraber bir taburda bulunmakla, o adama karşı dostâne bir rabıta anlarsın; ve bir kumandanın emri altında beraber bulunduğunuzdan,

[6]. Müslim, Birr: 23, 25, 26; Ebu Davud, Edep: 47; Tirmizî, Birr: 21, 24; İbni Mâce, Mukaddime: 7; Müsned, 1:176, 183, 3:110, 165, 199, 209, 255, 4:20, 327, 328, 5:416, 421, 422.

arkadaşâne bir alâka telâkki edersin; ve bir memlekette beraber bulunmakla, uhuvvetkârâne bir münasebet hissedersin. Halbuki imanın verdiği nur ve şuur ile ve sana gösterdiği ve bildirdiği Esmâ-i İlâhiye adedince vahdet alâkaları ve ittifak rabıtaları ve uhuvvet münasebetleri var.

Meselâ, her ikimizin Hâlık'ınız bir, Malik'iniz bir, Ma'bud'unuz bir, Râzık'ınız bir; bir, bir, bine kadar bir, bir. Hem Peygamberiniz bir, dininiz bir, kıbleniz bir; bir, bir, yüze kadar bir, bir. Sonra, köyünüz bir, devletiniz bir, memleketiniz bir; ona kadar bir, bir. Bu kadar "bir, bir"ler vahdet ve tevhidî, vifak ve ittifakı, muhabbet ve uhuvveti iktiza ettiği ve kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak manevî zincirler buldukları halde, şikak ve nifaka, kin ve adavete sebebiyet veren örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebat-sız şeyleri tercih edip mü'mine karşı hakikî adavet etmek ve kin bağlamak, ne kadar o rabıta-i vahdete bir hürmetsizlik ve o esbab-ı muhabbete karşı bir istihfaf ve o münasebat-ı uhuvvete karşı ne derece bir zulüm ve i'tisaf olduğunu, kalbin ölmemiş ise, aklın sönmemiş ise anlarsın.

Üçüncü Vecih

Adalet-i mahzayı ifade eden ^[7] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ göre, bir mü'minde bulunan canî bir sıfat yüzünden sair masum sıfatlarını mahkûm etmek hükmünde olan adavet ve kin bağlamak, ne derece hadsiz bir zulüm olduğunu ve bhusus bir mü'minin fena bir sıfatından darılıp küsüp o mü'minin akrabasına adavetini teşmil etmek ^[8] إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ sığa-i mübalâğa ile gayet azîm bir zulüm ettiğini, hakikat ve Şeriat ve hikmet-i İslâmiye sana ihtar ettiği halde nasıl kendini haklı bulursun, "Benim hak-kım var" dersin?

Hakikat nazarında sebep-i adavet ve şer olan fenalıklar, şer ve toprak gibi kesiftir; başkasına sirayet ve in'ikâs etmemek gerektir. Başkası ondan ders alıp şer işlese, o başka meseledir. Muhabbetin esbabı olan iyilikler, muhabbet gibi nurdur; sirayet ve in'ikâs etmek, şe'nidir. Ve ondandır ki "Dostun dostu, dosttur" sözü, durûb-u emsal sırasına geçmiştir. Hem onun içindir ki "Bir göz hatırı için çok gözler sevilir" sözü umumun lisanında gezer.

İşte ey insafsız adam! Hakikat böyle gördüğü halde, sevmediğin bir adamın sevimli, masum bir kardeşine ve taallûkatına adavet etmek ne kadar hilâf-ı hakikat olduğunu, hakikatbin isen anlarsın.

Dördüncü Vecih

Hayat-ı şahsiye nazarında dahi zulümdür.

Şu Dördüncü Vecihin esası olarak, birkaç düsturu dinle:

[7]. Hiçbir günahkâr, başkasının günahını yüklenmez. (Fâtır Suresi: 18.)

[8]. Muhakkak ki insan çok zalimdir. (İbrahim Suresi: 34.)

Hakikat nazarında sebep-i adavet ve şer olan fenalıklar, şer ve toprak gibi kesiftir; başkasına sirayet ve in'ikâs etmemek gerektir.

Eğer hasmını
mağlûp etmek
istersen,
fenalığına karşı
iyilikle mukabele
et. Çünkü eğer
fenalıkla mukabele
edersen, husumet
tezayüd eder.
Zâhiren mağlûp
bile olsa, kalben
kin bağlar, adaveti
idame eder.

Birincisi: Sen mesleğini ve efkârını hak bildiğin vakit, “Mesleğim hak-
tır veya daha güzeldir” demeye hakkın var. Fakat “Yalnız hak benim mesle-
ğimdir” demeye hakkın yoktur.

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ ﴿٩﴾ وَلَكِنَّ عَيْنَ السُّخْطِ تُبْدِي الْمَسَاوِيَا^[9]

sırrınca, insafsız nazarın ve düşkün fikrin hakem olamaz, başkasının mesle-
ğini butlan ile mahkûm edemez.

İkinci Düstur: Senin üzerine haktır ki her söylediğin hak olsun, fakat
her hakkı söylemeye senin hakkın yoktur. Her dediğin doğru olmalı, fakat
her doğruyu demek doğru değildir. Zira senin gibi niyeti halis olmayan bir
adam, nasihati bazen damara dokundurur, aksül-amel yapar.

Üçüncü Düstur: Adavet etmek istersen, kalbindeki adavete adavet et,
onun ref’ine çalış. Hem en ziyade sana zarar veren nefs-i emmarene ve
heva-i nefesine adavet et, ıslahına çalış. O muzır nefsin hatırı için mü’minlere
adavet etme. Eğer düşmanlık etmek istersen, kâfirler, zındıklar çoktur; on-
lara adavet et. Evet, nasıl ki muhabbet sıfatı muhabbete lâyıktır; öyle de,
adavet hasleti, her şeyden evvel kendisi adavete lâyıktır.

Eğer hasmını mağlûp etmek istersen, fenalığına karşı iyilikle mukabele
et. Çünkü eğer fenalıkla mukabele edersen, husumet tezayüd eder. Zâhiren
mağlûp bile olsa, kalben kin bağlar, adaveti idame eder. Eğer iyilikle muka-
bele etsen, nedamet eder, sana dost olur.

إِذَا أَنْتَ أَكْرَمْتَ الْكَرِيمَ مَلَكَتُهُ ﴿١٠﴾ وَإِنْ أَنْتَ أَكْرَمْتَ اللَّئِيمَ تَمَرَّدَا^[10]

hükmünce, mü’minin şe’ni, kerîm olmaktır. Senin ikramınla sana musahhar
olur. Zâhiren leîm bile olsa, iman cihetinde kerîmdir. Evet, fena bir adama
“İyisin, iyisin” desen iyileşmesi ve iyi adama “Fenasın, fenasin” desen fena-
laşması çok vuku bulur. Öyle ise,

وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿١١﴾

وَإِنْ تَعَفُّوا وَتَصَفَّحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

gibi desâtir-i kudsiye-i Kur’âniyeye kulak ver. Saadet ve selâmet ondadır.

Dördüncü Düstur: Ehl-i kin ve adavet, hem nefesine, hem mü’min kar-
deşine, hem rahmet-i İlâhiyeye zulmeder, tecavüz eder. Çünkü kin ve ada-
vet ile nefisini bir azab-ı elimde bırakır. Hasmına gelen nimetlerden azabı ve
korkusundan gelen elemi nefesine çektirir, nefesine zulmeder.

[9]. Tarafgirlik ve rıza nazarı hiçbir kusuru görmez. Garazkârlıkla bakan ise, gizli kusur-
ları da açığa çıkarır. (Ali Mâverdi, Edebü’l-Dünya ve’l-Din, s. 10; Divanü’ş-Şafîi,
s. 91.)

[10]. Şeref ve izzet sahibi birine iyilik etsen, onu elde edersin. Aşağılık ve kötü birine iyilik
etsen, o daha da azar. (Şerh-i Divani’t-Tayyib, s. 710. Mütenebbi’ye ait bir beyit.)

[11]. Boş sözlerle, çirkin davranışlarla karşılaştıkları zaman, izzet ve şereflerini muhafaza
ederek oradan geçip giderler. (Furkan Suresi: 72.)

[12]. Eğer onları affeder, kusurlarına bakmaz ve bağışlarsanız, şüphesiz ki Allah da çok
bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir. (Tegabün Suresi: 14.)

Eğer adavet hasedden gelse, o bütün bütün azaptır. Çünkü hased evvelâ hâsidi ezer, mahveder, yandırır. Mahsud hakkında zararı ya azdır veya yoktur.

Hasedin çaresi: Hâsid adam, hased ettiği şeylerin akibetini düşünsün. Tâ anlasın ki rakibinde olan dünyevî hüsn ve kuvvet ve mertebe ve servet fânîdir, muvakkattır; fâidesi az, zahmeti çoktur. Eğer uhrevî meziyetler ise, zaten onlarda hased olamaz. Eğer onlarda dahi hased yapsa, ya kendisi riyakârdır; ahiret malını dünyada mahvetmek ister. Veyahut mahsudu riyakâr zanneder, haksızlık eder, zulmeder.

Hem ona gelen musibetlerden memnun ve nimetlerden mahzun olup, kader ve rahmet-i İlâhiyeye, onun hakkında ettiği iyiliklerden küsüyor. Âdeta kaderi tenkit ve rahmete itiraz ediyor. Kaderi tenkit eden, başını örse vurur, kırır; rahmete itiraz eden, rahmetten mahrum kalır.

Acaba, bir gün adavete değmeyen bir şeye bir sene kin ve adavetle mukabele etmeyi hangi insaf kabul eder; bozulmamış hangi vicdana sığar?

Halbuki mü'min kardeşinden sana gelen bir fenalığı bütün bütün ona verip onu mahkûm edemezsin. Çünkü:

Evvelâ: Kaderin onda bir hissesi var. Onu çıkarıp, o kader ve kaza hissesine karşı rıza ile mukabele etmek gerektir.

Saniyen: Nefis ve şeytanın hissesini de ayırıp, o adama adavet değil, belki nefisine mağlûp olduğundan, acımak ve nedamet edeceğini beklemek.

Salisen: Sen kendi nefsinde görmediğin veya görmek istemediğin kusurunu gör, bir hisse de ona ver.

Sonra, bâkî kalan küçük bir hisseye karşı, en selâmetli ve en çabuk hasmını mağlûp edecek af ve safh ile ve ulüvvücenaplıkla mukabele etsen, zulümden ve zarardan kurtulursun. Yoksa sarhoş ve divane olan ve şişeleri ve buz parçalarını elmas fiyatıyla alan cevherci bir Yahudi gibi, beş paraya değmeyen fânî, zâil, muvakkat, ehemmiyetsiz umur-u dünyeviyeye, güya ebedî dünyada durup ebedî beraber kalacak gibi, şedîd bir hırs ile ve daimî bir kin ile mütemediyen bir adavetle mukabele etmek sığa-i mübalâğa ile bir zalümiyettir veya bir sarhoşluktur ve bir nevi divaneliktir.

İşte hayat-ı şahsiyece bu derece muzır olan adavete ve fikr-i intikama, eğer şahsını seversen yol verme ki kalbine girsin. Eğer kalbine girmiş ise, onun sözünü dinleme. Bak, hakikatbin olan Hafız-ı Şirazî'yi dinle:

دُنْيَا نَهَ مَتَاعِيسْتِي كِهَ اَرَزْدَ بِيَزَاعِي

Yani “Dünya öyle bir meta değil ki bir nizaa değsin.” Çünkü fânî ve geçici olduğundan, kıymetsizdir. Koca dünya böyle ise, dünyanın cüz’i işleri ne kadar ehemmiyetsiz olduğunu anlarsın.

Hem demiş:

*Hasedin çaresi:
Hâsid adam,
hased ettiği
şeylerin akibetini
düşünsün.
Tâ anlasın ki
rakibinde olan
dünyevî hüsn ve
kuvvet ve mertebe
ve servet fânîdir,
muvakkattır;
fâidesi az, zahmeti
çoktur.*

“İki cihanın rahat
ve selâmetini
iki harf tefsir
eder, kazandırır:
Dostlarına karşı
mürüvvetkârâne
muaşeret ve
düşmanlarına
sulhkârâne
muamele
etmektedir.”

آسایشِ دُو گیتی تَفْسیرِ اِینِ دُو حَرْفَسْت
بَادُوسِتَانِ مُرُوتِ بَادُشَمَنَانِ مُدَارَا

Yani “İki cihanın rahat ve selâmetini iki harf tefsir eder, kazandırır: Dostlarına karşı mürüvvetkârâne muaşeret ve düşmanlarına sulhkârâne muamele etmektedir.”^[13]

Eğer dersin: “İhtiyar benim elimde değil; fitratımda adavet var. Hem damarıma dokundurmuşlar, vazgeçemiyorum.”

Elcevap: Sû-i hulk ve fena haslet eseri gösterilmezse ve gıybet gibi şeylerle ve muktezasıyla amel edilmezse, kusurunu da anlasa, zarar vermez. Madem ihtiyar senin elinde değil, vazgeçemiyorsun. Senin manevî bir nedamet, gizli bir tevbe ve zımnî bir istiğfar hükmünde olan kusurunu bilmen ve o haslette haksız olduğunu anlaman, onun şerrinden seni kurtarır. Zaten bu Mektubun bu Mebhasını yazdık, tâ bu manevî istiğfarı temin etsin; haksızlığı hak bilmesin, haklı hasmını haksızlıkla teşhir etmesin.

Cây-1 Dikkat Bir Hâdise

Bir zaman, bu garazkârâne tarafgirlik neticesi olarak gördüm ki mütediyyin bir ehl-i ilim, fikr-i siyâsisine muhalif bir âlim-i salihî, tekfir derecesinde tezyif etti. Ve kendi fikrinde olan bir münafığı, hürmetkârâne medhetti. İşte siyasetin bu fena neticelerinden ürktüm, **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ**, dedim. O zamandan beri hayat-ı siyâsiyeden çekildim.^[14]

Beşinci Vecih

Hayat-ı içtimaiyece, inat ve tarafgirlik gayet muzır olduğunu beyan eder.

Eğer denilse: “Hadiste, **إِخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ**”^[15] denilmiştir. İhtilâf ise tarafgirliği iktiza ediyor.

“Hem tarafgirlik marazı, mazlum avamı, zalim havassın şerrinden kurtarıyor. Çünkü bir kasabanın ve bir köyün havassı ittifak etseler, mazlum avamı ezerler. Tarafgirlik olsa, mazlum bir tarafa iltica eder, kendisini kurtarır.

“Hem tesâdü-ü efkârdan ve tehalüf-ü ukûlden hakikatı tamamıyla tezahür eder.”

Elcevap:

Birinci suale deriz ki: Hadisteki ihtilâf ise, müsbet ihtilâftır. Yani her biri kendi mesleğinin tamir ve revâcına sa’y eder. Başkasının tahrip ve

[13]. Divan-ı Hafız, s. 14, 5. Gazel.

[14]. Şeytanın ve siyasetin şerrinden Allah’a sığınırım.

[15]. Ümmetimin ihtilâfı rahmettir. (Aclûni, Keşfü'l-Hafa, 1:66-68; Münavi, Feyzü'l-Kadir, 1:210-212.)

iptaline değil, belki teknil ve ıslahına çalışır. Amma menfi ihtilâf ise –ki garazkârâne, adavetkârâne, birbirinin tahribine çalışmaktır– hadisin nazarında merduddur. Çünkü birbiriyle boğuşanlar, müsbet hareket edemezler.

İkinci suale deriz ki: Tarafgirlik, eğer hak namına olsa, haklılara melce' olabilir. Fakat şimdiki gibi garazkârâne, nefis hesabına olan tarafgirlik, haksızlara melcedir ki onlara nokta-i istinad teşkil eder. Çünkü garazkârâne tarafgirlik eden bir adama şeytan gelse, onun fikrine yardım edip taraftarlık gösterse, o adam o şeytana rahmet okuyacak. Eğer mukabil tarafa melek gibi bir adam gelse, ona –hâşâ– lânet okuyacak derecede bir haksızlık gösterecek.

Üçüncü suale deriz ki: Hak namına, hakikat hesabına olan tesâdü-ü efkâr ise, maksatta ve esasta ittifak ile beraber, vesailde ihtilâf eder. Hakikatin her köşesini izhar edip, hakka ve hakikate hizmet eder. Fakat tarafgirâne ve garazkârâne, firavunlaşmış nefis-i emmare hesabına hodfuruşluk, şöretperverâne bir tarzdaki tesâdü-ü efkârdan bârika-i hakikat değil, belki fitne ateşleri çıkıyor. Çünkü maksatta ittifak lâzım gelirken, öylelerin efkârının küre-i arzda dahi nokta-i telâkisi bulunmaz. Hak namına olmadığı için, nihayetsiz müfritâne gider, kâbil-i iltiyam olmayan inşikaklara sebebiyet verir. Hâl-i âlem buna şahittir.

Elhâsıl: ^[18] وَالْحُكْمُ لِلَّهِ ^[17] وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ ^[16] وَالْحُبُّ لِلَّهِ olan desâtir-i âliye düstur-u harekât olmazsa, nifak ve şikak meydan alır.

Evet, ^[18] وَالْحُكْمُ لِلَّهِ ^[17] وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ ^[16] demeysel, o düsturları nazara almazsa, adalet etmek isterken zulmeder.

Cây-ı ibret bir hâdise: Bir vakit, İmam-ı Ali Radıyallahü Anh bir kâfiri yere atmış. Kılıcını çekip keseceği zaman, o kâfir ona tükürmüş. O, kâfiri bırakmış, kesmemiş. O kâfir ona demiş ki: “Neden beni kesmedin?”

Dedi: “Seni Allah için kesecektim. Fakat bana tükürdün; hiddete geldim. Nefsimin hissesi karıştığı için ihlâsım zedelendi. Onun için seni kesmedim.”

O kâfir ona dedi: “Beni çabuk kesmen için seni hiddete getirmektir. Madem dininiz bu derece sâfi ve halistir; o din haktır” dedi.

Hem medar-ı dikkat bir vakia: Bir zaman bir hâkim, bir hırsızın elini kestiği vakit, eser-i hiddet gösterdiği için, ona dikkat eden âdil amiri onu o vazifeden azletmiş. Çünkü Şeriat namına, kanun-u İlâhî hesabına kesse idi, nefsi ona acıyacak idi. Ve kalbi hiddet etmeyip, fakat merhamet de

[16]. Allah için sevmek. (Buharî, İman: 1, Ebu Davud, Sünnet: 2; Müsned, 5:146; Fevzül-Kadir, 2:28, hadis no:1241.)

[17]. Allah için buğzetmek (Buharî, İman: 1, Ebu Davud, Sünnet: 2; Müsned, 5:146; Fevzül-Kadir, 2:28, hadis no:1241.)

[18]. Allah için hüküm vermek. (Buharî, İman: 1; Ebu Davud, Sünnet: 2.)

*Hak namına,
hakikat hesabına
olan tesâdü-ü
efkâr ise, maksatta
ve esasta ittifak
ile beraber,
vesailde ihtilâf
eder. Hakikatin
her köşesini izhar
edip, hakka ve
hakikate hizmet
eder.*

Ehâdis-i şerifede
gelmiş ki:
“Ahırzamanın
Süfyan ve Deccal
gibi nifak ve
zındıka başına
geçecek eşhas-ı
müthişe-i
muzırraları,
İslâm'ın ve
beşerin hırs
ve şikakından
istifade ederek,
az bir kuvvetle
nev-i beşeri herc ü
merc eder ve koca
âlem-i İslâm'ı
esaret altına alır.”

etmeyecek bir tarzda kesecekti. Demek, nefesine o hükümden bir hisse çıkardığı için, adalette iş görmemiştir.

Cây-ı teessüf bir hâlet-i içtimaiye ve kalb-i İslâm'ı ağlatacak müthiş bir maraz-ı hayat-ı içtimâî:

“Haricî düşmanların zuhur ve tehacümünde dahilî adavetleri unutmak ve bırakmak” olan bir maslahat-ı içtimaiyeyi en bedvî kavimler dahi takdir edip yaptıkları halde, şu cemaat-i İslâmiyeye hizmet dava edenlere ne olmuş ki birbiri arkasında tehacüm vaziyetini alan hadsiz düşmanlar varken, cüz'î adavetleri unutmayıp, düşmanların hücumuna zemin hazır ediyorlar? Şu hal bir sukuttur, bir vahşettir, hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyeye bir hıyanettir.

Medar-ı ibret bir hikâye: Bedvî aşiretlerinden Hasenan aşiretinin birbirine düşman iki kabilesi varmış. Birbirinden, belki elli adamdan fazla öldürdükleri halde, Sipkân veya Hayderan aşireti gibi bir kabile karşılına çıktığı vakit, o iki düşman taife, eski adaveti unutup, omuz omuza verip, o haricî aşireti def' edinceye kadar dahilî adaveti hatırlarına getirmezlerdi.

İşte ey mü'minler! Ehl-i iman aşiretine karşı tecavüz vaziyetini almış ne kadar aşiret hükmünde düşmanlar olduğunu bilir misiniz? Birbiri içindeki daireler gibi, yüz daireden fazla vardır. Her birisine karşı, tesanüd ederek, el ele verip müdafaa vaziyeti almaya mecbur iken, onların hücumunu teskil etmek, onların harim-i İslâm'a girmeleri için kapıları açmak hükmünde olan garazkârâne tarafgirlik ve adavetkârâne inat, hiçbir cihetle ehl-i imana yakışır mı? O düşman daireler, ehl-i dalâlet ve ilhaddan tut, tâ ehl-i küfürün âlemine, tâ dünyanın ehval ve mesâibine kadar, birbiri içinde size karşı zararlı bir vaziyet alan, birbiri arkasında size hiddet ve hırs ile bakan, belki yetmiş nevi düşmanlar var. Bütün bunlara karşı kuvvetli silâhın ve siperin ve kal'an, uhuvvet-i İslâmiyedir. Bu kal'a-i İslâmiyeyi küçük adavetlerle ve bahanelerle sarsmak, ne kadar hilâf-ı vicdan ve ne kadar hilâf-ı maslahat-ı İslâmiye olduğunu bil, ayıl.

Ehâdis-i şerifede gelmiş ki: “Ahırzamanın Süfyan ve Deccal gibi nifak ve zındıka başına geçecek eşhas-ı müthişe-i muzırraları, İslâm'ın ve beşerin hırs ve şikakından istifade ederek, az bir kuvvetle nev-i beşeri herc ü merc eder ve koca âlem-i İslâm'ı esaret altına alır.”^[19]

Ey ehl-i iman! Zillet içinde esaret altına girmemek isterseniz, aklınızı başınıza alınız. İhtilâfınızdan istifade eden zalimlere karşı ^[20]إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ kal'a-i kudsiyesi içine giriniz, tahassun ediniz. Yoksa, ne hayatınızı muhafaza ve ne de hukukunuzu müdafaa edebilirsiniz.

Malûmdur ki iki kahraman birbiriyle boğuşurken, bir çocuk ikisini de dövebilir. Bir mizanda iki dağ birbirine karşı muvazenede bulursa, bir

[19]. Hâkim, Müstedrek, 4: 529-530; İbni Hibban, Sahih, 8:286.

[20]. Mü'minler ancak kardeşler. (Hucurat Suresi: 10.)

küçük taş, muvazenelerini bozup onlarla oynayabilir; birini yukarı, birini aşağı indirir. İşte ey ehl-i iman! İhtiraslarınızdan ve husumetkârâne tarafgirliklerinizden kuvvetiniz hiçe iner; az bir kuvvetle ezilebilirsiniz. Hayat-ı içtimaiyenizle alâkanız varsa,

الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا [21]

düstur-u âliyeyi düstur-u hayat yapınız; sefalet-i dünyeviyyeden ve şekâvet-i uhreviyyeden kurtulunuz.

Altıncı Vecih

Hayat-ı maneviye ve sıhhat-i ubudiyet, adavet ve inat ile sarsılır. Çünkü vasıta-i halâs ve vesile-i necat olan ihlâs zayi olur. Zira, tarafgir bir muanid, kendi a'mâl-i hayriyesinde hasmına tefevvuk ister. Halisen livechillâh amele pek de muvaffak olamaz. Hem hüküm ve muamelâtında tarafgirini tercih eder, adalet edemez. İşte ef'al ve a'mâl-i hayriyenin esasları olan ihlâs ve adalet, husumet ve adavetle kaybolur.

Şu Altıncı Vecih çok uzundur. Fakat kabiliyet-i makam kısa olduğundan kısa kesiyoruz.

İkinci Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ [22]

وَكَأَيِّنْ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [23]

Ey ehl-i iman! Sâbıkan, adavet ne kadar zararlı olduğunu anladın. Hem anla ki adavet kadar hayat-ı İslâmiyyeye en müthiş bir maraz-ı muzır dahi hırstır.

Hırs, sebab-i haybettir ve illet ve zillettir; ve mahrumiyet ve sefaleti getirir. Evet, her milletten ziyade hırs ile dünyaya saldıran Yahudi milletinin zillet ve sefaleti, bu hükme bir şahid-i kâtıdır.

Evet, hırs, zihayat âleminde en geniş bir daireden tut, tâ en cüz'î bir ferde kadar sû-i tesirini gösterir. Tevekkülvârî taleb-i rızık ise, bilakis medar-ı rahattır ve her yerde hüsn-ü tesirini gösterir.

[21]. Mü'min için mü'min, sağlam yapılmış bir binanın birbirine kuvvet veren taşları gibidir. (Buharî, Salât: 88, Edep: 36, Mezalim: 5; Müslim, Birr: 65; Tirmizî, Birr: 18; Nesâî, Zekât: 67; Müsned, 4:405, 409.)

[22]. Şüphesiz ki rızık veren, mutlak kudret ve kuvvet sahibi olan Allah'tır. (Zariyat Suresi: 58.)

[23]. Yeryüzünde yürüyen ve kendi rızıkını yüklenemeyen nice canlının ve sizin rızıkınızı Allah verir. O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla bilendir. (Ankebut Suresi: 60.)

Hırs, sebab-i haybettir ve illet ve zillettir; ve mahrumiyet ve sefaleti getirir. Evet, her milletten ziyade hırs ile dünyaya saldıran Yahudi milletinin zillet ve sefaleti, bu hükme bir şahid-i kâtıdır.

*Eğer malı çok
seversen, hırs ile
değil, belki kanaat
ile malı talep et, tâ
çok gelsin.*

İşte bir nevi zihayat ve rızka muhtaç olan meyvedar ağaçlar ve nebatlar, tevekkülvarî, kanaatkârâne yerlerinde durup hırs göstermediklerinden, rızıkları onlara koşup geliyor. Hayvanlardan pek fazla evlât besliyorlar. Hayvanat ise hırs ile rızıkları peşinde koştukları için pek çok zahmet ve noksaniyet ile rızıklarını elde edebiliyorlar.

Hem hayvanat dairesi içinde zaaf ve acz lisan-ı haliyle tevekkül eden yavruların meşru ve mükemmel ve latif rızıkları hazine-i rahmetten verilmesi; ve hırs ile rızıklarına saldıran canavarların gayr-i meşru ve pek çok zahmet ile kazandıkları nahoş rızıkları gösteriyor ki hırs sebab-i mahrumiyettir; tevekkül ve kanaat ise vesile-i rahmettir.

Hem daire-i insaniye içinde her milletten ziyade hırs ile dünyaya yapışan ve aşk ile hayat-ı dünyeviyeye bağlanan Yahudi milleti, pek çok zahmet ile kazandığı, kendine fâidesi az, yalnız hazinedarlık ettiği gayr-i meşru bir servet-i ribaî ile bütün milletlerden yedikleri sille-i zillet ve sefalet, katl ve ihanet gösteriyor ki hırs maden-i zillet ve hasarettir.

Hem haris bir insan, her vakit hasarete düştüğüne dair o kadar vakıalar var ki ^[24] الْحَرِيصُ حَائِبٌ حَائِبٌ darb-ı mesel hükmüne geçmiş, umumun nazarında bir hakikat-i amme olarak kabul edilmiştir.

Madem öyledir; eğer malı çok seversen, hırs ile değil, belki kanaat ile malı talep et, tâ çok gelsin.

Ehl-i kanaat ile ehl-i hırs, iki şahsa benzer ki büyük bir zatın divanhane sine giriyorlar.

Birisi kalbinden der: “Beni yalnız kabul etsin; dışarıdaki soğuktan kurtulsam bana kâfidir. En aşağıdaki iskemleyi de bana verseler, lütuftur.”

İkinci adam, güya bir hakkı varmış gibi ve herkes ona hürmet etmeye mecbur imiş gibi mağrurâne der ki: “Bana en yukarı iskemleyi vermeli.” O hırs ile girer, gözünü yukarı mevkilere diker, onlara gitmek ister. Fakat divanhane sahibi onu geri döndürüp aşağı oturtur. Ona teşekkür lâzımken, teşekkürü bedel kalbinden kızıyor. Teşekkür değil, bilakis hane sahibini tenkit ediyor. Hane sahibi de ondan istiskal ediyor.

Birinci adam mütevaziâne giriyor, en aşağıdaki iskemleye oturmak istiyor. Onun o kanaati, divanhane sahibinin hoşuna gidiyor. “Daha yukarı iskemleye buyurun” der. O da gittikçe teşekküratını ziyadeleştirir, memnuniyeti tezayüd eder.

İşte dünya bir divanhane-i Rahman’dır. Zemin yüzü bir sofrayı rahmettir. Derecat-ı erzak ve merâtib-i nimet dahi iskemleler hükmündedir.

Hem en cüz’î işlerde de herkes hırsın sû-i tesirini hissedebilir.

[24]. Hırs, hasaret ve muvaffakiyetsizliğin sebebidir.

Meselâ, iki dilenci bir şey istedikleri vakit, hırs ile ilhah eden dilenciden istiskal edip vermemek, diğer sakın dilenciye merhamet edip vermek, herkes kalbinde hisseder.

Hem meselâ, gecede uykun kaçmış; sen yatmak istesen, lâkayt kalsan, uykun gelebilir. Eğer hırs ile uyku istesen, “Aman yatayım, aman yatayım” dersin, bütün bütün uykunu kaçırsın.

Hem meselâ mühim bir netice için birisini hırs ile beklersin. “Aman gelmedi, aman gelmedi” deyip en nihayet hırs senin sabrını tüketip kalkar gidersin. Bir dakika sonra o adam gelir fakat beklediğin o mühim netice bozulur.

Şu hâdisatın sırrı şudur ki:

Nasıl ki bir ekmeğin vücudu tarla, harman, değirmen, fırına terettüb eder. Öyle de, tertib-i eşyada bir teennî-i hikmet vardır. Hırs sebebiyle teennî ile hareket etmediği için o tertipli eşyadaki manevî basamakları müraat etmez; ya atlar, düşer veyahut bir basamağı noksan bırakır, maksada çıkamaz.

İşte ey derd-i maişetle sersem olmuş ve hırs-ı dünya ile sarhoş olmuş kardeşler!

Hırs bu kadar muzır ve belâlı bir şey olduğu halde, nasıl hırs yolunda her zilleti irtikâb ve haram-helâl demeyip her malı kabul ve hayat-ı uhreviye-ye lâzım çok şeyleri feda ediyorsunuz; hatta erkân-ı İslâmiyenin mühim bir rüknü olan zekâtı hırs yolunda terk ediyorsunuz? Halbuki zekât, her şahıs için sebep-i bereket ve dâfi-i beliyattır. Zekâtı vermeyenin herhalde elinden zekât kadar bir mal çıkacak, ya lüzumsuz yerlere verecektir ya bir musibet gelip alacaktır.

Hakikatlı bir rüya-i hayaliyede, Birinci Harb-i Umumînin beşinci senesinde, bir acib rüyada benden soruldu:

“Müslümanlara gelen bu açlık, bu zayıyat-ı maliye ve meşakkat-i bedeniye nedendir?”

Rüyada demiştim:

“Cenab-ı Hak bir kısım maldan onda bir, ^{HÂŞİYE-1} veya bir kısım maldan kırkta bir, ^{HÂŞİYE-2} kendi verdiği malından birisini bizden istedi; tâ bize fukaraların dualarını kazandırsın ve kin ve hasedlerini men etsin. Biz hırsımız için tamahkârlık edip vermedik. Cenab-ı Hak, müterakim zekâtını kırkta otuz, onda sekizini aldı.

“Hem her senede yalnız bir ayda, yetmiş hikmetli bir açlık bizden istedi. Biz nefsimize acıdık; muvakkat ve lezzetli bir açlığı çekmedik. Cenab-ı Hak, ceza olarak, yetmiş cihetle belâlı bir nevi orucu beş sene cebren bize tutturdu.

HÂŞİYE-1: Yani her sene taze verdiği buğday gibi mallardan onda bir.

HÂŞİYE-2: Yani eskiden verdiği kırktan ki her senede galiben ve lâakal rıbh-i ticarî ve nesl-i hayvanî cihetiyle, o kırktan taze olarak on adet verir.

Tertib-i eşyada bir teennî-i hikmet vardır. Hırs sebebiyle teennî ile hareket etmediği için o tertipli eşyadaki manevî basamakları müraat etmez; ya atlar, düşer veyahut bir basamağı noksan bırakır, maksada çıkamaz.

Umum nev-i
beşerin saadet-i
hayatı için en
mühim bir rükün,
belki devam-ı
hayat-ı insaniye
için en mühim bir
direk, zekâttır.

“Hem yirmi dört saatte bir tek saati, hoş ve ulvî, nurânî ve fâideli bir nevi talimat-ı Rabbaniyeyi bizden istedi. Biz tembellelik edip o namazı ve niyazı yerine getirmedik. O tek saati diğer saatlere katarak zayı ettik. Cenab-ı Hak, onun kefareti olarak, beş sene talim ve talimat ve koşturmakla bize bir nevi namaz kıldırıldı” demiştim.

Sonra ayıldım, düşündüm, anladım ki o rüya-i hayalîyede pek mühim bir hakikat vardır. Yirmi Beşinci Söz’de, medeniyetle hüküm-ü Kur’ân’ı muvazene bahsinde ispat ve beyan edildiği üzere, beşerin hayat-ı içtimaîsinde bütün ahlâksızlığın ve bütün ihtilâlâtın menşei iki kelimedir:

Birisi: “Ben tok olduktan sonra, başkası açlıktan ölse bana ne?”

İkincisi: “Sen çalış, ben yiyeyim.”

Bu iki kelimeyi de idame eden, cereyan-ı riba ve terk-i zekâttır. Bu iki müthiş maraz-ı içtimaîyi tedavi edecek tek çare, zekâtın bir düstur-u umumî suretinde icrası ile vücub-u zekât ve hurmet-i ribadır.

Hem değil yalnız eşhast ve hususî cemaatlerde, belki umum nev-i beşerin saadet-i hayatı için en mühim bir rükün, belki devam-ı hayat-ı insaniye için en mühim bir direk, zekâttır. Çünkü beşerde, havas ve avam, iki tabaka var. Havastan avama merhamet ve ihsan; ve avamdan havassa karşı hürmet ve itaati temin edecek, zekâttır. Yoksa yukarıdan avamın başına zulüm ve tahakküm iner; avamdan zenginlere karşı kin ve isyan çıkar. İki tabaka-i beşer, daimî bir mücadele-i maneviyede, bir keşmekeş-i ihtilâfta bulunur. Gele gele tâ Rusya’da olduğu gibi sa’y ve sermaye mücadelesi suretinde boğuşmaya başlar.

Ey ehl-i kerem ve vicdan! Ve ey ehl-i sehâvet ve ihsan! İhsanlar zekât namına olmazsa üç zararı var. Bazen de fâidesiz gider. Çünkü Allah namına vermediğin için manen minnet ediyorsun, biçare fakiri minnet esareti altında bırakıyorsun. Hem makbul olan duasından mahrum kalıyorsun. Hem hakikaten Cenab-ı Hakkın malını ibadına vermek için bir tevziat memuru olduğun halde, kendini sahib-i mal zannedip bir küfran-ı nimet ediyorsun.

Eğer zekât namına versen, Cenab-ı Hak namına verdiğin için bir sevap kazanıyorsun, bir şükran-ı nimet gösteriyorsun. O muhtaç adam dahi sana tabasbus etmeye mecbur olmadığı için izzet-i nefsi kırılmaz ve duası senin hakkında makbul olur.

Evet, zekât kadar, belki daha ziyade nafle ve ihsan yahut sair suretlerde verip riya ve şöhrat gibi, minnet ve tezlil gibi zararları kazanmak nerede; zekât namına o iyilikleri yapıp, hem farzı eda etmek, hem sevabı, hem ihlâsı, hem makbul bir duayı kazanmak nerede?

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ [25] اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى سَيِّدِنَا

[25]. Seni her türlü noxsandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

Gıybet, ehl-i adavet ve hased ve inadin en çok istimal ettikleri alçak bir silâhtır. İzzet-i nefis sahibi, bu pis silâha tenezzül edip istimal etmez.

manevisini insafsızca dışlıyorsunuz? Ve hiç aklınız yok mu ki kendi azanınızı kendi dişinizle divane gibi ısırıyorsunuz?”

Altıncısı: مَيْتًا kelâmıyla der: “Vicdanınız nerede? Fıtratınız bozulmuş mu ki en muhterem bir halde bir kardeşinize karşı, etini yemek gibi en müstekreh bir işi yapıyorsunuz?”

Demek şu ayetin ifadesiyle ve kelimelerin ayrı ayrı delâletiyle zem ve gıybet, aklen ve kalben ve insaniyeten ve vicdanen ve fıtraten ve milliyeten mezmumdur. İşte bak, nasıl şu ayet icazkârâne altı mertebe zemmi zemetmekle, icazkârâne altı derece o cürümden zecreder.

Gıybet, ehl-i adavet ve hased ve inadin en çok istimal ettikleri alçak bir silâhtır. İzzet-i nefis sahibi, bu pis silâha tenezzül edip istimal etmez. Nasıl meşhur bir zat demiş:

أَكْبَرُ نَفْسِي عَنْ جَزَاءِ بَغِيَّةٍ ﴿٦﴾ فَكُلُّ إِغْتِيَابٍ جَهْدٌ مَنْ لَا لَهُ جَهْدٌ^[30]

Yani “Düşmanıma gıybetle ceza vermekten nefsimi yüksek tutuyorum ve tenezzül etmiyorum. Çünkü gıybet, zayıf ve zelil ve aşağıların silâhıdır.”

Gıybet odur ki gıybet edilen adam hâzır olsa idi ve işitse idi, kerâhet edip darılacaktı. Eğer doğru dese, zaten gıybettir. Eğer yalan dese, hem gıybet, hem iftiradır; iki katlı çirkin bir günahdır.^[31]

Gıybet, mahsus birkaç maddede caiz olabilir:

Birisi: Şekva suretinde, bir vazifedar adama der; tâ yardım edip o münkeri, o kabahati ondan izale etsin ve hakkını ondan alsın.

Birisi de: Bir adam onunla teşrik-i mesai etmek ister, seninle meşveret eder. Sen de sırf maslahat için, garazsız olarak, meşveretin hakkını eda etmek için desen: “Onun ile teşrik-i mesai etme. Çünkü zarar göreceksin.”

Birisi de: Maksadı tahkir ve teşhir değil, belki maksadı tarif ve tanıttırmaq için dese: “O topal ve serseri adam flân yere gitti.”

Birisi de: O gıybet edilen adam fâsık-ı mütecahirdir. Yani fenalıktan sıklıkmıyor, belki işlediği seyyiatla iftihar ediyor, zulmü ile telezzüz ediyor, sıklıkmayarak aşikâre bir surette işliyor.

İşte bu mahsus maddelerde, garazsız ve sırf hak ve maslahat için gıybet caiz olabilir. Yoksa gıybet, nasıl ateş odunu yer bitirir; gıybet dahi a'mâl-i salihayı yer bitirir.

Eğer gıybet etti veyahut isteyerek dinledi; o vakit,

[30]. Nâsıf el-Yâziçî, Şerhu Divani'l-Mütenebbî, 1:429.

[31]. Müslim, Birr: 70; Ebu Davud, Edep: 35; Tirmizî, Birr: 23; Darimî, Rikak: 6; Müs-
ned, 2:230.

[32] اَغْتَبْنَاهُ demeli, sonra gıybet edilen adama ne vakit rast gelse, “Beni helâl et” demeli.

[33] اَلْبَاقِي هُوَ اَلْبَاقِي

Said Nursî

[Mektubat, Yeni Asya Neşriyat 2017, s. 309-325]

Şimdi en mukaddes cemiyet, ehl-i iman askerlerinin cemiyetidir. Umum mü'min ve fedakâr askerlerin mesleğine girenler, neferden seraskere kadar dahildir. Zira, ittihad, uhuvvet, itaat, muhabbet ve ilâ-yı kelimetullah, dünyanın en mukaddes cemiyetinin maksadıdır. Umum mü'min askerler tamamıyla bu maksada mazhardırlar. Askerler merkezdir. Millet ve cemiyet onlara intisap etmek lâzımdır. Sair cemiyetler, milleti, asker gibi mazhar-ı muhabbet ve uhuvvet etmek içindir.

Amma ittihad-ı Muhammedî (asm) ki, umum mü'minlere şamildir, cemiyet ve fırka değildir. Merkezi ve saff-ı evveli gaziler, şehidler, âlimler, müşidler teşkil ediyor. Hiçbir mü'min ve fedakâr asker –zabit olsun, nefer olsun– hariç değil ki, tâ intisaba lüzum kalsın.

[Divan-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 76-77.]

Kardeşlerim!

Sizce münasip ise, Başvekile ve dindar mebuslara verilmek üzere, ihtara binaen yazdırılmış gayet ehemmiyetli bir hakikattir.

MUKADDEME: Kırk seneye yakın siyaseti terk ettiğimden ve ekser hayatım bir nevi inzivada geçtiğinden, hayat-ı içtimaiye ve siyasiye ile meşgul olmadığımından, büyük bir tehlikeyi göremiyordum. Bugünlerde o tehlikenin hem millet-i İslâmiyeye ve hem de bu memleket ve hükümet-i İslâmiyeye büyük bir zarar vermeye zemin hazırlamakta olduğunu hissettim. Mecburiyetle, İslâmiyet milliyeti ve hâkimiyeti ve memleketin selâmeti için çalışan ehl-i siyaset ve cemiyet-i beşeriyeye hamiyetle çalışanlar için bana mânevî bir ihtar edildiğinden, Üç Nokta'yı beyan edeceğim.

• **Birinci Nokta:** Gazeteleri dinlemediğim halde bir iki senedir “irtica ile itham” kelimesi mütemadiyen tekrar edildiğini işitiyordum. Eski Said kafasıyla dikkat ettim, kat'iyen gördüm ki:

Siyaseti dinsizliğe alet yapan ve beşerdeki en dehşetli vahşet ve bedeviliğin bir kanun-u esasîsine irticaa çalışan ve hamiyet maskesini başına geçiren gizli İslâmiyet düşmanları, gaddarane bir itham ile ehl-i

[32]. Allah'ım, bizi ve gıybet ettiğimiz kişiyi bağışla. (Süyutî, Fethu'l-Kebîr, 1:84.)

[33]. Bâkî olan yalnız Allah'tır.

İttihad-ı
Muhammedî
(asm) ki, umum
mü'minlere
şamildir, cemiyet
ve fırka değildir.
Merkezi ve saff-ı
evveli gaziler,
şehidler, âlimler,
müşidler teşkil
ediyor. Hiçbir
mü'min ve
fedakâr asker –
zabit olsun, nefer
olsun– hariç değil
ki, tâ intisaba
lüzum kalsın.

Evet, birbirine karşı gelen muannid ve muarız kuvvetler, kuvvetsiz oluyorlar. Bu kuvvetsizlikle zayıfladığı için, millete ve memlekete ve vatana âdilâne hizmete muvaffak olunamadığından, maddî ve mânevî bir nevi rüşvet vermeye mecbur oluyorlar-ki, dinsizleri kendilerine taraftar yapmak için...

İslâmiyet ve hamiyet-i diniye ve kuvvet-i imaniye cihetiyle, değil dini siyasete alet yapmak, belki de siyaseti dine alet ve tâbi yapmakla, tâ İslâmiyetin kuvvet-i maneviyesinden bu hükûmet-i İslâmiyeyi tam kuvvetlendirmek ve dört yüz milyon hakiki kardeşi arkasında ihtiyat kuvveti bulundurmamak ve bir kısım zalim Avrupa'nın dilencililiğinden kurtulmak için çalışanlara pek haksız olarak "irtica" damgasını vurup onları memlekete zararlı tevehhüm etmeleri, yerden göğe kadar hadsiz bir haksızlıktır. Numunelerinden birinci numunesi: Bu asrın dehşetli zulmüne karşı bir set olarak İkinci Noktada beyan etmek zamanı geldi. Menşe'leri iki kanun-u esasiye istinad eden iki irtica var:

Biri: Siyasî ve içtimaî ki, hakiki irticadır. Onun kanun-u esasîsi çok sû-i istimale ve zulme medar olmuştur.

İkincisi: İrtica namı verilen hakiki bir terakkî ve adaletin esasıdır.

• **İkinci Nokta:** Beşerin vahşet ve bedevilik zamanlarındaki bir kanun-u esasîsine, medeniyet namına dine hücum edenler, irtica ile o vahşete ve bedeviliğe dönüyorlar. Beşerin selâmet, adalet ve sulh-u umûmîsini mahveden o dehşetli vahşiyane kanun-u esasî, şimdi bizim bu biçare memleketimize girmek istiyor. Garazkârâne ve anudâne particilik gibi bazı cereyanları aşılamaya başlaması gibi bir ihtilâf görülüyor. O kanun-u esasî de budur:

Bir taifeden, bir cereyandan, bir aşiretten bir ferдин hatasıyla o taifenin, o cereyanın, o aşiretin bütün ferdleri mahkûm ve düşman ve mesul tevehhüm ediliyor. Bir hata, binler hata hükümüne geçiriliyor. İttifak ve ittihadın temel taşı olan kardeşlik ve vatandaşlık, muhabbet ve uhuvveti zîr ü zeber ediyor.

Evet, birbirine karşı gelen muannid ve muarız kuvvetler, kuvvetsiz oluyorlar. Bu kuvvetsizlikle zayıfladığı için, millete ve memlekete ve vatana âdilâne hizmete muvaffak olunamadığından, maddî ve mânevî bir nevi rüşvet vermeye mecbur oluyorlar-ki, dinsizleri kendilerine taraftar yapmak için...

O gaddar, engizisyonâne ve bedeviyâne ve vahşiyâne bu mezkûr kanun-u esasîye karşı, ayn-ı adalet olan bu semavî ve kudsî ^[34] وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ nass-ı kat'îsiyle Kur'ân'ın bir kanun-u esasîsi, muhabbet ve uhuvvet-i hakikiyeyi temin eden ve bu millet-i İslâmiyeyi ve memleketi büyük tehlikeden kurtaran bu kanun-u esasî ki:

Birisinin hatasıyla başkası mesul olamaz. Kardeşi de olsa, aşireti ve taifesi de olsa, partisi de olsa, o cinayete şerik sayılmaz. Olsa olsa, o cinayete bir nevi tarafgirlikle yalnız mânevî günahkâr olup ahirette mesul olur; dünyada değil.

[34]. Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. (En'am Suresi: 164; İsrâ Suresi: 15; Fâtır Suresi: 18; Zümer Suresi: 7.)

Eğer bu kanun-u esasî çabuk düstur-u esasî yapılmazsa, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye iki Harb-i Umûmî'nin gösterdiği tahribatın emsaliyele, esfel-i sâfilin olan o vahşî irticaa düşecek.

İşte, Kur'ân'ın bu gibi kudsi kanun-u esasisine irtica namını veren bedbahtlar, vahşet ve bedeviliğin dehşetli bir kanun-u esasisi olarak kabul ettikleri şimdiki öylelerinin siyasetinin bir nokta-i istinadı şudur ki: "Cemaatin selâmeti için ferd feda edilir. Vatanın selâmeti için eşhasın hukuku nazara alınmaz. Devletin siyasetinin selâmeti için cüz'î zulümler nazara alınmaz" diye, bir tek cani yüzünden bir köyü mahvetmekle bin masumun hakkını nazara almaz. Bir tek caninin yüzünden bin adamın kılıçtan geçmesini caiz görür. Bir adamın yaralanmasıyla binler masumu sıkıntıya verir. Ve iki yüz adamı kurşuna dizilmesini o bahaneyle nazara almaz. Birinci Harb-i Umûmî'de üç bin adamın câniyâne siyaset hatalarıyla otuz milyon biçare nev-i beşer aynı harbde mahvedildiği gibi, binler misaller var.

İşte bu vahşiyâne irticain, bu dehşetli zulümlerine karşı gelen Kur'ân şakirdlerinin, Kur'ân'ın yüzer kanun-u esasısından وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى اyetinin ders verdiği kanun-u esasisi ile adalet-i hakikiyeyi ve ittihadı ve uhuvveti temin etmeye çalışan ehl-i iman fedakârlarına "mürteci" namını verip onları müttehem etmek, mel'un Yezid'in zulmünü adalet-i Ömeriyeeye tercih etmek misillü en vahşî ve zalimâne bir engizisyon kanununu, beşerin en yüksek terakkiyatına ve adaletine medar olan Kur'ân'ın mezkûr kanun-u esasisine tercih etmek hükmündedir. Hükûmet-i İslâmiye ile bu memleketin selâmetine çalışan ehl-i siyasetin mezkûr hakikati nazara alması lâzımdır. Yoksa, üç veya dört cereyanın muannidâne muaraza etmeleriyle, o kuvvetler, muaraza sebebiyle zayıflar. Memleketin menfaatine ve asayişine sarf edilecek o zayıf kuvvetle hâkimiyetini –hatta istibdad ile de olsa– asayiş ve emniyet-i umumiyeyi muhafazaya kâfi gelmediğinden Fransız ihtilâl-i kebirinin tohumlarının bu mübarek memleket-i İslâmiyeeye ekilmesine yol vermektir diye telâş edilebilir.

Madem bu ittifaksızlıktan gelen za'fiyet ve kuvvetsizlik sebebiyle ecnebinin politikasına ve ehemmiyetsiz, muvakkat yardımlarına karşı bu acib mânevî rüşvetler veriliyor, dört yüz milyon kardeşin uhuvvetine, milyarlar ecdadın mesleğine ehemmiyet verilmiyor gibi bir mana hükmediyor. Ve asayiş ve siyasete zarar gelmemek için bu kadar israfat ile bol maaşlar suretinde kuvvet teminine kendilerini mecbur zannederek rüşvetler veriliyor; milletin fakr-ı hali nazara alınmıyor. Elbette ve elbette ve kat'î olarak, şimdi bu memleketteki ehl-i siyaset, Garb'a ve ecnebiye verdiği siyâsi ve mânevî rüşvetin on mislini âlem-i İslâm'ın ileride cemahir-i müttefikası hükmünde olacak olan dört yüz milyon Müslüman kardeşlere memleket ve milletin ve bu devlet-i İslâmiyenin selâmeti için gayet azîm bir bahşîş ve zararsız rüşvet vermesi lâzım ve elzemdir.

Madem bu ittifaksızlıktan gelen za'fiyet ve kuvvetsizlik sebebiyle ecnebinin politikasına ve ehemmiyetsiz, muvakkat yardımlarına karşı bu acib mânevî rüşvetler veriliyor, dört yüz milyon kardeşin uhuvvetine, milyarlar ecdadın mesleğine ehemmiyet verilmiyor gibi bir mana hükmediyor.

Evet, üç elif
ittihad etmezse,
üç kıymeti var.
Sırr-ı adediyyet ile
ittihad etse, yüz
on bir kıymet alır.
Dört kere dört
ayrı ayrı olsa, on
altı kıymeti var.

İşte o makbul, lâzım ve çok menfaatli, caiz ve vacib rüşvet ise, teavün-ü İslâm'ın esası ve hediye-i Kur'ân'ın semavî bir düsturu ve rabatası ve kudsî kanun-u esasîsi olan

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ ﴿٣٥﴾ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا ﴿٣٦﴾ وَلَا تَزُرُ وَازِرَةً وَزَرَ ﴿٣٧﴾ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ﴿٣٨﴾

kudsî, esasî kanunlarını düstur-u hareket etmektir.

• Üçüncü Nokta: Şimdilik tehir edildi.

Said Nursî

[Emirdag Lahikası, Yeni Asya Neşriyat 2017, s. 413-416]

Elbette, dört fertten bin yüz on bir kuvvet-i maneviyeyi temin eden sırr-ı ihlâsı kazanmakla tesanüt ve ittihad-ı hakikiye muhtacız ve mecburuz.

Evet, üç elif ittihad etmezse, üç kıymeti var. Sırr-ı adediyyet ile ittihad etse, yüz on bir kıymet alır. Dört kere dört ayrı ayrı olsa, on altı kıymeti var. Eğer sırr-ı uhuvvet ve ittihad-ı maksat ve ittifak-ı vazife ile tevafuk edip bir çizgi üstünde omuz omuza verseler, o vakit dört bin dört yüz kırk dört kuvvetinde ve kıymetinde olduğu gibi, hakikî sırr-ı ihlâs ile, on altı fedakâr kardeşlerin kıymet ve kuvvet-i maneviyesi dört binden geçtiğine, pek çok vukuat-ı tarihiye şehadet ediyor.

[Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 392-393]

Ehl-i tasavvufun mabeyninde fenâfişşeyh, fenâfirresul ıstılahatı var. Ben sofi değilim. Fakat onların bu düsturu, bizim meslekte fenâfilihvan suretinde güzel bir düsturdur. Kardeşler arasında buna tefânî denilir. Yani, birbirinde fânî olmaktır. Yani, kendi hissiyat-ı nefsanîyesini unutup, kardeşlerinin meziyat ve hissiyatıyla fikren yaşamaktır.

Zaten mesleğimizin esası uhuvvettir. Peder ile evlât, şeyh ile mürit mabeynindeki vasıta değildir. Belki hakikî kardeşlik vasıtalarıdır. Olsa olsa bir üstatlık ortaya girer. Mesleğimiz halîliye olduğu için, meşrebimiz hılllettir. Hillet ise, en yakın dost ve en fedakâr arkadaş ve en güzel takdir edici yoldaş ve en civanmert kardeş olmak iktiza eder. Bu hilletin üssü'l-esası, samimî ihlâstır. Samimî ihlâsı kıran adam, bu hilletin gayet yüksek

[35]. Mü'minler kardeşlerdir. (Hucurat Suresi: 10.)

[36]. Allah'ın dinine ve Kur'ân'a hep birlikte sım sıkı sarılın. (Âl-i İmran Suresi: 103.)

[37]. Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez. (En'am Suresi: 164; İsra Suresi: 15; Fâtır Suresi: 18; Zümer Suresi: 7.)

[38]. İhtilâfa düşmeyin; sonra cesaretiniz kırılır, kuvvetiniz de elden gider. (Enfal Suresi: 46.)

kulesinin başından sukut eder. Gayet derin bir çukura düşmek ihtimali var; ortada tutunacak yer bulamaz.

[Lem'alar, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 395]

Ey kardeşlerim! Kur'ân-ı Hakimin hizmetindeki mesleğimiz hakikat ve uhuvvet olduğu ve uhuvvetin sırrı, şahsiyetini kardeşler içinde fânî edip onların nefislerini kendi nefisine tercih etmek: olduğundan, mabeynimizde bu nevi hubb-u câhtan gelen rekabet tesir etmemek gerektir. Çünkü mesleğimize bütün bütün münafidir. Madem kardeşlerin şerefi umumiyetle her ferde ait olabilir; o büyük şeref-i manevîyi şahsî, hodfuruşâne, rekabetkârane, cüz'î bir şerefe ve şöhrete feda etmek, Risale-i Nur Şakirtlerinden yüz derece uzak olduğu ümidindeyim.

Acaba, müstebit yalnız bir şahıs mı olur? Müteaddit şahıslar müstebit olmaz mı? Bence, kuvvet kanunda olmalı. Yoksa istibdat münkasım olmuş olur ve komitecilikle tam şiddetlenir.

.....

Bir maden-i hayat-ı içtimaiyemiz olan ittihad-ı millet, ref-i imtiyazdan başka ne ile olur?

.....

Müsavâtı ihlâl ve yalnız bazılara tahsis ve haklarında kanunu tamamıyla tatbik etmek, zahiren adalet iken, bir cihette acaba müsavatsızlıkla zulüm ve garaz olmaz mı? Hem de tebrîe ve tahliye ile masumiyetleri tebeyyün eden ekser mahpusinin, belki yüzde sekseni masum iken, acaba ekseriyet nokta-i nazarında bu hâl hükümferma olsa, garaz ve fikr-i intikam olmaz mı?

Bir fırka kendisine bir imtiyaz taksa, herkesin en hassas nokta-i asabiyesine daima dokundura dokundura zorla herkesi meşrutiyete muhalif gibi gösterse ve herkes de onların kendilerine taktığı ism-i meşrutiyet altında olan muannit istibdada ilişmişse, acaba kabahat kimdedir?

[Eski Said Dönemi Eserleri-Divan-ı Harb-i Örfî, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 143]

Her bir mü'min ilâ-i kelimetullah ile mükelleftir. Bu zamanda en büyük sebebi, maddeten terakki etmektir. Zira, ecnebler fûnun ve sanayi silâhıyla bizi istibdad-ı manevîleri altında eziyorlar. Biz de fen ve sanat silâhıyla, ilâ-i kelimetullahın en müthiş düşmanı olan cehil ve fakr ve ihtilâf-ı efkâra cihad edeceğiz.

Amma cihad-ı hariciyi Şeriat-ı Garranın berahin-i kâtiasının elmas kılıçlarına havale edeceğiz. Zira, medenilere galebe çalmak ikna iledir, söz anlamayan vahşiler gibi icbar ile değildir. Biz muhabbet fedaîleriyiz; husumete vaktimiz yoktur.

[Eski Said Dönemi Eserleri-Makalât, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 51-52]

*Her bir mü'min
ilâ-i kelimetullah
ile mükelleftir.
Bu zamanda en
büyük sebebi,
maddeten terakki
etmektir. Zira,
ecnebler fûnun
ve sanayi silâhıyla
bizi istibdad-ı
manevîleri altında
eziyorlar.*

Müsavât
ise, fazilet ve
şerefte değildir,
hukuktadır.
Hukukta ise, şah
ve geda birdir.
Acaba bir Şeriat,
“Karıncaya bilerek
ayak basmayınız”
dese, tazibinden
menetse, nasıl
benîâdemin
hukukunu ihmal
eder?

Sual: “Efkârı teşviş eden, hürriyet ve meşrutiyeti takdir etmeyen kimlerdir?”

Cevap: Cehalet ağasının, inat efendinin, garaz beyin, intikam paşanın, taklit hazretlerinin, mösyö gevezeliğin taht-ı riyasetlerinde, insan mille-tinden menba-ı saadetimiz olan meşvereti inciten bir cemiyettir. (HAŞİYE-1) Benibeşerde ona intisap eden, bir dirhem zararını bin lira milletin menfaa-tine feda etmeyen, hem de menfaatini ızrar-ı nâsta gören, hem de muvaze-nesiz, muhakemesiz mana veren, hem de meyl-i intikam ve garaz-ı şahsısını feda etmediği hâlde mağrurâne millete ruhunu feda etmek davasında bulu-nan, hem de beylik veya tavaif-i mülûk mukaddemesi olan muhtariyet veya istibdad-ı mutlak manasında bir cumhuriyet gibi gayr-i makul fikirlerde bulunan, hem de zulüm görmüş, kin bağlamış, hürriyet ve meşrutiyetin bi-rinci ihsanı olan af ve istirahat-i umumiyeyi fikr-i intikamına yediremedi-ğinden herkesin asabına dokundurmakla tâ heyecana gelip terbiye görmek-le teşeffî isteyenlerdir.

[Eski Said Dönemi Eserleri-Münazarat, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 229-230]

Sual: “Gayr-i müslimlerle nasıl müsavi olacağız?”

Cevap: Müsavat ise, fazilet ve şerefte değildir, hukuktadır. Hukukta ise, şah ve geda birdir. Acaba bir Şeriat, “Karıncaya bilerek ayak basmayınız” dese, tazibinden menetse, nasıl benîâdemin hukukunu ihmal eder? Kellâ! Biz imtisal etmedik. Evet, İmam-ı Ali’nin (ra) adi bir Yahudî ile muhake-mesi ve medar-ı fahrınız olan Salâhaddin-i Eyyubî’nin miskin bir Hıristi-yan ile mürafaası, sizin şu yanlışınızı tashih eder zannedirim. (HAŞİYE-2)

Sual: “Ermeniler zimmîdirler. Ehl-i zimmet, zimmettarlarıyla nasıl mü-savi olur?”

HÂŞİYE-1: Burada mason ve dönmelerin cemiyetinden haber vermek içinde, bir çey-rek asır istibdad-ı mutlakla hükmeden bir hâkimiyeti gaybî ihbar eder.

HAŞİYE-2: Eski Said, Nur’un parlak hasiyetinden gelen kuvvetli ümit ve tam teselli ile siyaseti İslâmiyete alet yaparak, hararetle hürriyete çalışırken, diğer bir hiss-i kable’l-vuku ile dehşetli ve lâdinî bir istibdad-ı mutlakın geleceğini bir hadis-i şerifin ma-nasından anlayıp, elli sene evvel haber vermiş. Said’in teselli haberlerini o istibdad-ı mutlak, yirmi beş sene bilfiil tekzip edeceğini hissetmiş ve otuz seneden beri

^[1] أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسَّيِّئَةِ deyip, siyaseti bırakmış, Yeni Said olmuştur.

Başka bir nüshada bu haşiye şu şekildedir:

Eski Said, parlak bir nurun haysiyetiyle, kuvvetli bir ümitle, tam bir teselli ile, si-yaseti İslâmiyete alet fikriyle, hararetle hürriyete çalışırken, diğer bir hiss-i kable’l-vuku ile dehşetli ve dinsizce bir istibdad-ı mutlakın kırk sekiz sene evvel, bir ha-disin manasıyla, geleceğini haber verdiği; ve bir kumandanın çıkmasını ve Said’in teselli haberlerini yirmi senede bilfiil tekzip edeceğini hissederek, otuz seneden beri أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسَّيِّئَةِ deyip, siyaseti bıraktı; Yeni Said oldu.

[1]. Şeytan ve siyasetin şerrinden Allah’a sığınırım.

Bizim
düşmanımız ve
bizi mahveden,
cehalet ağa, oğlu
zaruret efendi ve
hafidi husumet
beydir.

Cevap: Kendimizi dev aynasında görmemeliyiz. Kabahat bizde. Tamamen zimmetimize alamadık, bihakkın adalet-i Şeriatı gösteremedik. Şeriat dairesinde, hukuklarını istibdadın sünnet-i seyyiesiyle muhafaza edemedik; sonra da istedik, kuvvetimiz kalmadı. Ben şimdi Ermenilere bir nevi zimmî-i muâhid nazarıyla bakıyorum.

Sual: “Ermeniler bize düşmanlık edip, hile ve hıyanet ediyorlar. Nasıl dostluk üzerinde ittifak edeceğiz?”

Cevap: Düşmanlığın sebebi olan istibdat öldü. İstibdadın zevaliyle dostluk hayat bulacak. Size bunu kat’iyen söylüyorum ki, şu milletin saadeti ve selâmeti Ermenilerle ittifak ve dost olmaya vabestedir. Fakat mütezellilâne dost olmak değil, belki izzet-i milliyeyi muhafaza ederek, musalâha elini uzatmaktır.

Bir şey söyleyeceğim: Eğer mümkündür, Ermeniler birden sahife-i vücuttan silinsin. Olabilir. Yalnız, size husumetin bir faydası olsun. Yoksa, mutlaka husumet zarardır. Hâlbuki Âdem zamanında yolda arkadaşlık eden bizimle gelmiş büyük bir unsurun zevali değil, belki küçük bir kavmin mahvı dahi ^[39] حَرَطُ الْقَتَادِ’dır. Ömer Dilân kabilesi bin senedir yine Ömer Dilân’dır. Hem de, onlar uyanmışlar; siz uykudasınız, rüya görüyorsunuz. Hem de, fikr-i milliyette müttefik ve kavidirler; siz, ihtilâfla şimdilik boşsunuz, hem de galebe etmek istiyorsunuz. Onlar sizi mağlûp ettiği silâh ile, yani akıl ile, fikr-i milliyetle, meyl-i terakkî ile, temayül-ü adalet ile mağlûp edebilirsiniz. Bence şimdi kılıç vuran, o kılıcın aksi döner, yetimlerine dokunur. Şimdi galebe kılıç ile değildir. Kılıç olmalı, lâkin aklın elinde. Hem de dostluğun sebebi vardır. Zira komşudurlar. Komşuluk, dostluğun komşusudur. Hem de onlar uyandılar, dünyaya yayıldılar, terakkiyat tohumlarını topladılar; vatanımızda ekecekler. Bizi medeniyete mecbur, terakkiye ikaz, bizdeki fikr-i milliyeti hüşyar ediyorlar.

İşte şu noktalara binaen, onlarla ittifak etmek lâzımdır. Hem de bizim düşmanımız ve bizi mahveden, cehalet ağa, oğlu zaruret efendi ve hafidi husumet beydir. Ermeniler bize düşmanlık etmişlerse, şu üç müfsidin kumandası altında yapmışlar.

Sual: “Rum ve Ermenilerin hürriyeti bizi teşviş ediyor. Bir kere tecavüze başlıyorlar, bir kere ‘Hürriyet ve Meşrutiyet bizimdir, biz yaptık’ diyorlar. Bizi me’yus ediyorlar.”

Cevap: Zannediyorum, tecavüzleri eskiden sizden tahayyül ettikleri tecavüze karşı bir teşeffi-i gayz ve bundan sonra sizden tevehhüm ettikleri tecavüze karşı bir nümayiş gibidir. Eğer tamamıyla iman etseler ki, tecavüz sizden olmaz; adalete kanaat edeceklerdir. Şayet adalete kanaat etmezlerse; hak, hakkın kuvvetiyle burunlarını kırıp ikna ettirecektir. Hem de, “Meşrutiyeti biz istihsal ettik” olan sözleri yalandır. Hürriyet ve Meşrutiyet,

[39]. Önünde, dikenli bir ağacın kabuğunu soyarak güç engeller var. (Arap atasözü)

Onlarla dost
olmamız,
medeniyet ve
terakkîlerini
istihsan ile
iktibas etmektir
ve her saadet-i
dünyeviyyenin
esasî olan asayîşî
muhafazadır.
İşte şu dostluk,
kat'iyen nehy-i
Kur'ânîde dâhil
değildir.

askerimizin süngüsüyle, cemiyet-i milliyenin kalemiyle sahife-i vücuda geldi. Öyle herzegûların arzuları, beylik ve muhtariyetin ammizadesi olan adem-i merkezîyet-i siyasiye idi. Sonra da yüzde doksan bize ittiba ettiler; beşi geveze, birkaç tanesi de zevzeklik edip eski hülyalarından vazgeçmek istemiyorlar.

Sual: “Yahudî ve Nasarâ ile muhabbetten Kur'ân'da nehiy vardır: ^[40]لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ. Bununla beraber nasıl ‘Dost olunuz!’ dersiniz?”

Cevap: Evvelâ: Delil, kat'iyü'l-metin olduğu gibi, kat'iyü'd-delâlet olmak gerektir. Hâlbuki, tevil ve ihtimalin mecali vardır. Zira nehy-i Kur'ânî âmm değildir, mutlaktır. Mutlak ise, takyid olunabilir. Zaman bir büyük müfessirdir; kaydını izhar etse, itiraz olunmaz. Hem de, hüküm müş-tak üzerine olsa, me'haz-ı iştikakı illet-i hüküm gösterir. Demek bu nehiy, Yahudî ve Nasarâ ile Yahudiyet ve Nasraniyet olan âyineleri hasebiyledir. Hem de, bir adam zatı için sevilmez; belki, muhabbet sıfat veya sanatı içindir. Öyle ise, her bir Müslümanın her bir sıfatı Müslüman olması lâzım olmadığı gibi, her bir kâfirin dahi bütün sıfat ve sanatları kâfir olmak lâzım gelmez. Binaenaleyh, Müslüman olan bir sıfatı veya bir sanatı, istihsan etmekle iktibas etmek neden caiz olmasın? Ehl-i kitaptan bir harem olsa, elbette seveceksin!..

Saniyen: Zaman-ı Saadette bir inkılâb-ı azîm-i dinî vücuda geldi. Bütün ezhanı nokta-i dine çevirdiğinden, bütün muhabbet ve adaveti o noktada toplayıp muhabbet ve adavet ederlerdi. Onun için, gayr-i müslimlere olan muhabbetten nifak kokusu geliyordu. Lâkin, şimdi âlemdeki, bir inkılâb-ı acib-i medenî ve dünyevîdir. Bütün ezhanı zapt ve bütün ukulü meşgul eden nokta-i medeniyet, terakkî ve dünyadır. Zaten onların ekserîsi, dinlerine o kadar mukayyed değildiler. Binaenaleyh, onlarla dost olmamız, medeniyet ve terakkîlerini istihsan ile iktibas etmektir ve her saadet-i dünyeviyyenin esasî olan asayîşî muhafazadır. İşte şu dostluk, kat'iyen nehy-i Kur'ânîde dâhil değildir.

[Eski Said Dönemi Eserleri-Münazarat, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 235-248]

Ey Mebusan!

Uzunluğu ile beraber gayet muciz birtek cümle söyleyeceğim; dikkat ediniz. Zira, itnabında, yani uzunluğunda icaz var. Şöyle ki:

Cumhuriyet ve demokrat manasındaki meşrutiyet ve kanun-i esasî denilen adalet ve meşveret ve kanunda cem-i kuvvet, bu ünvanla beraber asıl malik-i hakikî ve sahib-i ünvan-ı muhteşem olan ve müessir ve adalet-i mahzayı mutazammın bulunan ve nokta-i istinadımızı temin eden ve meşrutiyeti ve cumhuriyeti bir esas-ı metîne istinat ettiren; ve evham ve şükûk

[40]. Ey iman edenler! Yahudileri ve Hıristiyanları dost edinmeyin. (Maide Suresi: 51.)

sahibini varta-i hayretten kurtaran; ve istikbal ve ahiretimizi tekeffül eden; ve menafi-i umumiye olan hukukullahı izinsiz tasarruftan sizi tahlis eden; ve hayat-ı milliyemizi muhafaza eden; ve umum ezhanı manyetizmalandıran; ve ecanibe karşı metanetimizi ve kemalimizi ve mevcudiyetimizi gösteren; ve sizi muaheze-i dünyeviye ve uhreviyeden kurtaran; ve maksat ve neticede ittihad-ı umumîyi tesis eden; ve o ittihadın ruhu olan efkâr-ı ameyi tevlit eden; ve çürük mesavi-i medeniyeti hudud-i hürriyet ve medeniyetimize girmekten yasak eden; ve bizi Avrupa dilencilüğünden kurtaran; ve geri kaldığımız uzun mesafe-i terakkiyi, sırr-ı i'caza binaen, bir zaman-ı kasırde tayyettiren; ve Arab ve Turan ve İran ve Samileri, yani beraber olanları tevhid ederek az zaman içinde bize bir büyük kıymet verdiren; ve şahs-ı manevî-i hükûmeti Müslüman gösteren; ve Kanun-i Esasınin ruhunu ve On Birinci Maddeyi muhafaza ile sizi hıns-ı yeminden (yemin bozmaktan) kurtaran; ve Avrupa'nın eski zann-ı fasitlerini tekzip eden; Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâmin hatemülenbiya ve şeriatının ebedi olduğunu tasdik ettiren; ve muharrib-i medeniyet olan ve anarşiliğe yol açan dinsizliğe karşı set çeken; ve zulmet-i tebayün-i efkârı ve teşettüt-i ârâyı safha-i nuranîsiyle ortadan kaldıran; ve umum ulema ve vaizleri ittihad ve saadet-i millete ve icraat-ı hükûmeti meşruta-i meşruaya hadim eden; ve adalet-i mahzası merhametli olduğundan anasır-ı gayrimüslimeyi daha ziyade telif ve rapteden; ve en cebîn ve âmî adamı en cesur ve en has adam gibi hiss-i hakikî-i terakki ile ve fedakârlık ve hubb-i vatanla mütehasis eden; ve hâdim-i medeniyet olan sefahat ve israfattan ve havaic-i gayr-i zaruriyeden bizi halâs eden; ve muhafaza-i ahiretle beraber imar-ı dünya etmekle sa'ye neşat veren; ve hayat-ı medeniyet olan ahlâk-ı hasene ve hissiyat-ı ulviyenin düsturlarını öğreten; ve her birinizi, ey mebuslar, elli bin kişinin takaza-i hakkında, yani haklarını sizden dava etmekte tebric eden; ve sizi icma-ı ümmete küçük bir misal-i meşru gösteren; ve hüsn-i niyete binaen a'malinizi ibadet gibi ettiren; ve üç yüz milyon Müslümanın hayat-ı maneviyesine suikasttan ve cinayetten sizi tahlis eden ol Kur'an-ı Mukaddes'in düsturlarınıünvanıyla gösterseniz ve hükümlerinize mehz edinseniz ve düsturlarını tatbik etseniz, acaba bu kadar fevâit[di] ile beraber ne gibi bir şey kaybedeceksiniz? Vesselâm.

[Eski Said Dönemi Eserleri-Makalât, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 53-55.]

Muhabbet-i din saikasıyla teşekkül eden cemaatlerin iki şart ile umumu tebrik ve onlarla ittihad ederiz.

BİRİNCİ ŞART: Hürriyet-i şer'iyeyi ve asayışı muhafaza etmektir.

İKİNCİ ŞART: Muhabbet üzerinde hareket etmek, başka cemiyete leke sürmekle kendisine kıymet vermeye çalışmamak. Birinde hata bulunsa, müfti-i ümmet olan cemiyet-i ulemaya havale etmektir.

[Eski Said Dönemi Eserleri-Makalât, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 74.]

*Muhabbet
üzerinde
hareket etmek,
başka cemiyete
leke sürmekle
kendisine
kıymet vermeye
çalışmamak.
Birinde hata
bulunsa, müfti-i
ümmet olan
cemiyet-i ulemaya
havale etmektir.*

*Meşrutiyetin
sırrı, kuvvet
kanundadır,
şahıs hiçtir.
İstibdadın esası,
kuvvet şahısta
olur, kanunu
kendi keyfine
tâbi edebilir,
hak kuvvetin
mağlûbu.*

Sual: “Demek ‘büyük’ o değil ki, kılıcı keskin olsun, milleti kendine feda etsin; belki odur ki, akli keskin olsun, kalbi millet için fedakâr olsun.”

Cevap: Ha, şimdi bir ışık buldunuz. Elbette bir doğru şeyhin müritleri, yahut eski âdil beylerin mensuplarıyla, müstebit bir ağa hizmetkârlarının cihet-i irtibatta farklarını bulursunuz.

Maatteessüf, büyüklerdeki meziyet, sebab-i tevazu iken, vasıta-i tahakküm oluyor. Avamdaki zayıf bir damar, calib-i şefkat iken, vesile-i esaret oluyor.

Sual: “Şu pis istibdat ne vakitten beri başlamış, geliyor?”

Cevap: İnsanlar hayvanlıktan çıkıp geldiği vakit, nasılsa bunu da beraber getirmiştir.

Sual: “Demek istibdat hayvaniyetten gelmez.”

Cevap: Evet... Müstebit bir kurt, biçare bir koyunu parça parça etmek, daima kavi zayıfı ezmek hayvanların birinci düstur ve kavânin-i esasiyesindedir.

Sual: “Sonra?..”

Cevap: Şeriat-ı Garra zemine nüzul etti; tâ ki, zeminin yüzünü temiz ve insanın yüzünü ak etsin, şu insaniyetten siyah lekesini izale etsin; hem de, izale etti. Fakat, vâesefâ ki, muhit-i zamanî ve mekâninin tesiriyle, hilâfet saltanata inkılâb edip, istibdat bir parça hayatlandı.

Tâ Yezid zamanında, bir derece kuvvet bularak, başını kaldırdığından, İmam Hüseyin Hazretleri hürriyet-i şer’iye kılıcını çekti, başına havale eyledi. Fakat, ne çare ki, istibdadın kuvveti olan cehil ve vahşet, cevanib-i âlemde zeynâb gibi Yezid’in istibdadına kuvvet verdi.

Sual: “Şimdiki Meşrutiyet, istibdat nerede, onların harekâtı nerede? Hilâfet, saltanat nerede? Nasıl tatbik ediyorsun? Yekdiğerine musafaha ve temas ettiriyorsun, aralarında karnlar ve asırlar var?”

Cevap: Meşrutiyetin sırrı, kuvvet kanundadır, şahıs hiçtir. İstibdadın esası, kuvvet şahısta olur, kanunu kendi keyfine tâbi edebilir, hak kuvvetin mağlûbu. Fakat, bu iki ruh her zamanda birer şekle girer, birer libas giyer. Bu zamanın modası böyle giydiriyor. Zannolunmasın, istibdat galebe ettiği zaman tamamen hükmünü icra etmiş, Meşrutiyet mağlûp olduğu vakit mahvolmuş. Kellâ! Kâinatta galib-i mutlak hayır olduğundan, pek çok enva ve şubat-ı heyet-i içtimaiyede Meşrutiyet hükümferma olmuştur. Cidal berdevam, harb ise seccaldır.

Sual: “Bazı adam, ‘Şeriata muhaliftir’ diyor?”

Cevap: Ruh-u Meşrutiyet, Şeriattandır; hayatı da ondandır. Fakat ilca-i zaruretle teferruat olabilir, muvakkaten muhalif düşsün. Hem de, her ne hâl ki, Meşrutiyet zamanında vücuda gelir; Meşrutiyetten neş’et etmesi lâzım

gelmez. Hem de, hangi şey vardır ki, her cihetle Şeriata muvafık olsun; hangi adam var ki, bütün ahvali Şeriata mutabık olsun? Öyle ise şahs-ı manevî olan hükûmet dahi masum olamaz; ancak Eflâtun-u İlähînin medine-i fazıla-i hayalîyesinde masum olabilir. Lâkin, Meşrutiyet ile sû-i istimalâtın ekser yolları münsed olur; istibdatta ise açıktır.

Sual: “İtiraz ettiğin şeye nasıl cevap veriyorsun?”

Cevap: Ben libasa alışiyordum. Hükûmet iyi bir adamdır. Pislerin libasını giymişti. Biz o libası yırtmak ve yıkamak isterdik, olamadı. Zamana bıraktık; tâ yavaş yavaş yırtılsın. Evet, namazı kılıyordu, kibleyi tanıyordu, sonra tanıdı ve taniyacaktı. Ehven-i şerreyn, bir adalet-i izafiyedir. Fakat kemal-i telehhûf ile bağırıyorum ki, şiddete inkılâb eden fikr-i intikamın tedahülü ve heyecanatı intâc eden tecrübesizlik, üzerimize emri şiddetlendirdi, pahalılaştırdı. Muvakkaten, bir nevi karanlık çöktü. Emin olunuz ki, çekilecektir.

Sual: “Neden makine-i ahval güzelce işlemiyor?”

Cevap: Zira tecrübe, hamiyet, nur-u kalp ve nur-u fikri cem edenler, ve zaife kifayet etmezler. Bazı ehl-i gayret ve hamiyette, meyl-i tahrip meleke olmuş; tamire pek alışık değildir. Bazı ehl-i tecrübe ve tamir ise, eskisine bir derece meyl ile; istidatları pek müsait değildir. Demek bize bir nesl-i cedid lâzımdır.

Bunu da cidden söylüyorum: Eğer, meşveret Şeriattan bir parmak müfarakat ederse, eski hâl yüz arşın ayrılmıştır.

Sual: “Neden?”

Cevap: Bir ince teli, rüzgâr her tarafa çevirebilir. Fakat içtima ve ittihad ile hâsıl olan hablü'l-metin ve urvetü'l-vüska değme şeylerle tezelzül etmez. İcma-ı ümmet, Şeriatta bir delil-i yakîndir. Rey-i cumhur, Şeriatta bir esastır. Meyelân-ı amme Şeriatta muteber ve muhteremdir.

İşte, Bakınız: Eski padişahların iradesini, Ermeni rüzgârı ve ecnebî havası veya vehmin vesvesesi esmekle çevirebilirdi. O da, sükûta rüşvet-i maneviye olarak, birçok ahkâm-ı Şeriâtı feda ediyordu. Şimdi kapı açıldı; fakat tamamı ileride. Üç yüz ârâ-i müteakabile ve efkâr-ı mütehalife, hak ve maslahattan başka bir şey ile musalâha etmez veya sükût etmezler. Hak ve maslahat ise, Şeriatta esastır. Fakat, ^[41] إِنَّ الضَّرُورَاتِ تُبِيحُ الْمَحْظُورَاتِ kaide-i şer'îyesince bazen haram bildiğimiz şey, ilca-i zaruretle vacib olur. Taaffün etmiş, parmak kesilir; tâ el kesilmesin. Selâmet-i millet, cevher-i hayata tevakkuf etse, vermekten tevakkuf edilmez; nasıl ki, edilmedi. Dünyada en acib, en garibi, ruhunu iftiharla selâmet-i millete feda edenlerden, bazen garazında menfaat-i cüz'îye-i gururîyesinde buhl eder, vermiyor.

[41]. Zaruretler haramları mübah kılar.

*Bir ince teli,
rüzgâr her tarafa
çevirebilir. Fakat
içtima ve ittihad
ile hâsıl olan
hablü'l-metin ve
urvetü'l-vüska
değme şeylerle
tezelzül etmez.
İcma-ı ümmet,
Şeriatta bir delil-i
yakîndir. Rey-i
cumhur, Şeriatta
bir esastır.
Meyelân-ı amme
Şeriatta muteber
ve muhteremdir.*

Meşrutiyet
hâkimiyet-i
millettir. Yani
efkâr-ı ammenizin
misal-i mücessemi
olan mebusan
hâkimdir;
hükûmet, hadim
ve hizmetkârdır.

Demek, Şeriati isteyenler iki kısımdır: Biri, muvazene ile zarureti nazara alarak, müdakkikane Meşrutiyeti Şeriata tatbik etmek istiyor. Diğeri de, muvazenesiz, zahirperestâne, çıkılmaz bir yola sapıyor.

Sual: “Meclis-i Mebusanda Hıristiyanlar, Yahudiler vardır. Onların reylerinin Şeriatta ne kıymeti vardır?”

Cevap: Evvelâ, meşverette hüküm ekserindir. Ekser ise Müslümandır, altmıştan fazla ulemadır. Mebus hürdür, hiçbir tesir altında olmamak gerektir. Demek hâkim İslâm’dır.

Saniyen: Saati yapmakta veyahut makineyi işletmekte, sanatkâr bir Haço ve Berham’ın rey-i muteberdir; Şeriat reddetmediği gibi, Meclis-i Mebusandaki mesalih-i siyasiye ve menafi-i iktisadiye dahi ekseri bu kabilden olduğundan, reddetmemek lâzım gelir. Amma ahkâm ve hukuk ise, zaten tebeddül etmez, tatbikat ve tercihattır ki, meşverete ihtiyaç gösterir. Mebusların vazifesi, o ahkâm ve hukuku sû-i istimal etmemek ve bazı kadı ve müftülerin hilelerine meydan vermemek için bazı kanunları yapmak, etrafına sur etmektir. Aslın tebdiline gitmek olamaz; gidilse, intihardır.

Sual: “‘Adalettir’ diyorsun. Neden tekâlif-i devlet, fukara üstünde hafifleşmedi?”

Cevap: Bir fark vardır: Eskide varidat zayi olur giderdi, şimdi millet rakıbdır. Demek, evvel suya ve şûristana atılırdı, şimdi tarlaya atılıyor veya atılacaktır. İşte, bir nevi hafiflik...

Sual: “Şu hükûmet ve Türkler nasıl olsalar, biz rahat edemiyoruz, yükseltemiyoruz. Başımızı kaldırıp onların üzerinden âleme temaşa etmek ve ellerimizi onlarla beraber safi suya uzatmak, kendimizi de bir kavim olduğumuzu göstermek nasıldır? Zira hükûmet ve İstanbul daha bulanıktır.”

Cevap: Meşrutiyet hâkimiyet-i millettir. Yani efkâr-ı ammenizin misal-i mücessemi olan mebusan hâkimdir; hükûmet, hadim ve hizmetkârdır. Öyle ise kendinizden teşekki ediniz; her kabahati hükûmet ve Türklere atmakla çok aldanırsınız.

Size bir misal söyleyeyim: Her tarafa şubeler salmış bir büyük çeşme başında bir tagayyurat olursa, her tarafa da sirayet eder. Fakat yüz pınarın ortasında büyük bir havuz olursa, o havuz pınarlara bakar ve onlara tâbidir. Faraza, o havuz tamamen tagayyür ederse veyahut Allah etmesin bozulursa da, çeşmelere tesir etmez—eğer pınar, pınar olursa.

İşte Bakınız: İstibdadın hükmünce, İstanbul ve hükûmet bulâğbaşı idi; şikâyette hakkınız vardı. Şimdi ise hakikat itibarıyla bilkuvve, İstanbul göldür, hükûmet havuzdur, Türk zeynâbdır veya öyle olmak lâzımdır. Pınar bizlerdedir ve bizde olmak gerektir.

Ey Kürtler! Görüyorum ki bizde pınar yoktur. Onun için, uzaktan gelen, taaffün eden bir suyu içiyoruz. Eski gibi istibdadı görüyoruz. Öyle ise, gayret ediniz, çalışınız; sebab-i saadetimiz olan Meşrutiyeti takviye için,

fıkr-i milliyeti haffar yapıp, marifet ve fazileti eline veriniz. Őu yerlerde de bir kungân atınız; tâ bir kemalât pınarı bizde de çıksın. Yoksa daima dilenci olacaksınız, ya susuzluktan öleceksiniz. Hem de, dilencilik para etmez. İnsan dilenci olursa, nefesine olsun. Bence merhamet dilencileri ya haksız veya tembeldirler. Eğer siz insan olsanız, hükümet ve İstanbul ve Türkler nasıl olsalar olsunlar, size fenalıkları dokunmaz, fakat iyilikleri gelir.

[Eski Said Dönemi Eserleri-Münazarat, Yeni Asya Neşriyat 2013, s. 208-226.]

* * *